

Libris.RO

Respectivitate, încredere și cărți

**MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A**

CORINT

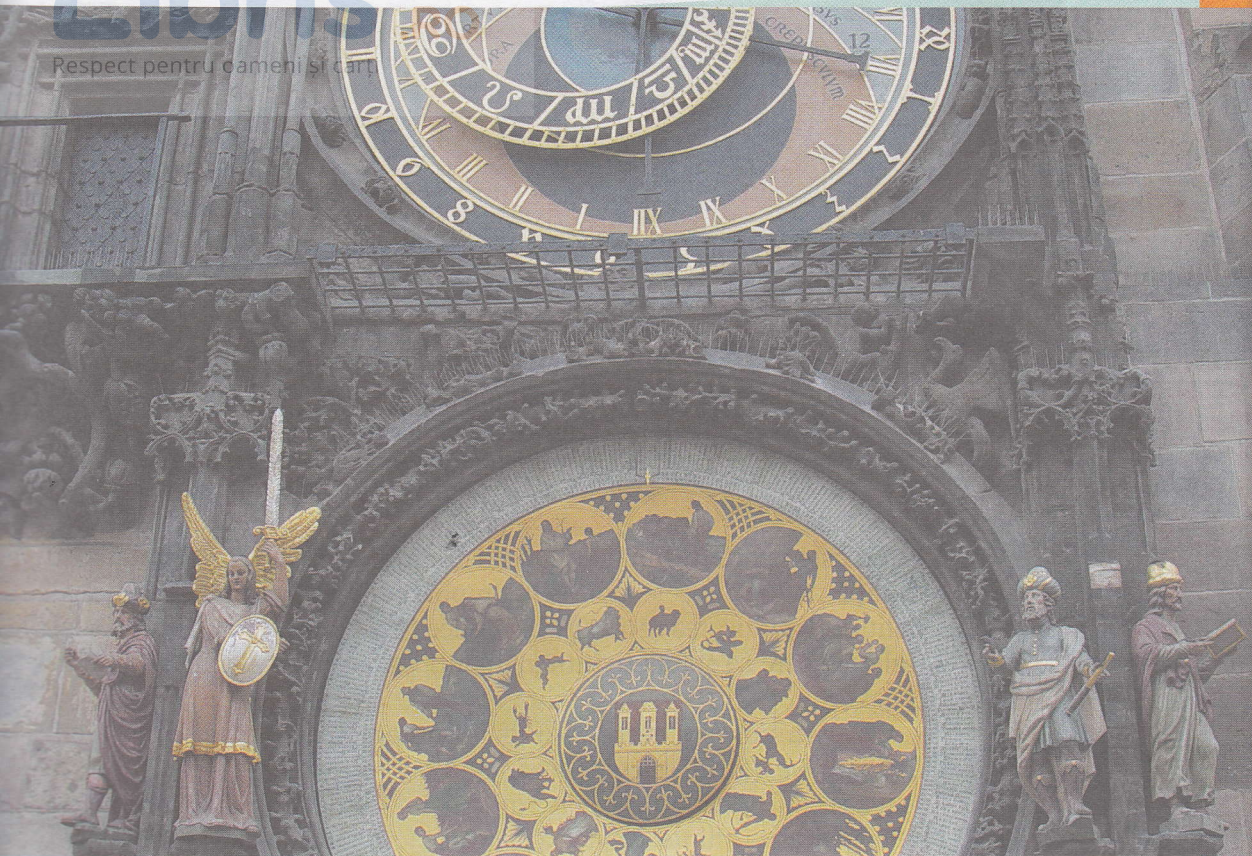
MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Maria Mariana Gheorghe
Vasile Ionescu
Irina Ema Săvuță
Aurel Constantin Soare**

ISTORIE

<i>Deșteaptă-te, române!</i>	3	Capitolul V. LUMEA ROMANĂ	59
Ghid de utilizare a manualului	5	Fondarea Romei: istorie și legendă	60
Competențe generale și specifice	6	Statul roman	62
Capitolul I. ALFABETUL ISTORIEI – RECONSTITUIREA TRECUTULUI	7	Viața cotidiană în lumea romană	64
Izvoare istorice	8	Studiu de caz: Orașul și monumentele publice	66
Perceperea timpului și a spațiului	10	Studiu de caz: Colosseum și gladiatorii	67
EVALUARE	12	Studiu de caz: Pompei	68
Capitolul II. PREISTORIA	13	Studiu de caz: Armata romană	69
Primii oameni	14	Studiu de caz: Zeii romanilor. Templele	70
Revoluția neolitică	16	Studiu de caz: Creștinismul	71
Inventarea metalurgiei – tehnologie și consecințe asupra vieții oamenilor	18	Romanizarea	72
EVALUARE	20	EVALUARE	74
Capitolul III. ORIENTUL ANTIC	21	Capitolul VI. GETO-DACII	75
Mediul natural și viața cotidiană	22	Geții și dacii: rânduieli, obiceiuri, credințe	76
Studiu de caz: Orașul-stat Babilon	24	Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane	78
Studiu de caz: Temple și piramide	25	EVALUARE	80
Popoare și civilizații pe harta Orientului antic	26	Recapitulare	81
Studiu de caz: Chinezii	28	Capitolul VII. CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ	83
Studiu de caz: Evreii	29	Apariția islamului. Credința musulmană	84
Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet	30	Expansiunea militară și culturală a islamului	86
Studiu de caz: Epopeea lui Ghilgameș	32	EVALUARE	88
Studiu de caz: Codul lui Hammurabi	33	Capitolul VIII. EUROPA MEDIEVALĂ	89
EVALUARE	34	Formarea popoarelor europene	90
Recapitulare	35	Etnogeneza românească	92
Capitolul IV. CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA ELENISTICĂ	37	Europa creștină în mileniul I	94
Mediul natural și ocupațiile grecilor	38	Studiu de caz:	
Studiu de caz: Ceramica între utilitate și artă	39	Creștinarea francilor. Carol cel Mare	96
Adevăr și legendă	40	Studiu de caz: Imperiul Bizantin	97
Polisul, organizare internă: Atena și Sparta	42	Viața cotidiană în Evul Mediu	98
Procesul de colonizare	44	Studiu de caz: Domeniul feudal	100
Studiu de caz: Histria, Tomis, Callatis	46	Studiu de caz:	
Războaiele grecilor	48	Orașul medieval – spațiu al libertății	101
Studiu de caz: Bătălia de la Maraton	49	Studiu de caz: Cavalerism și onoare	102
Alexandru Macedon și civilizația elenistică	50	Studiu de caz: Cruciadele	103
Frumos și cunoaștere în lumea greacă	52	Statele medievale	104
Studiu de caz: Acropola ateniană	54	Studiu de caz: Catedrale și universități	106
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești	56	Studiu de caz: Lumea românească și statele medievale în secolele XIV-XV	107
Studiu de caz: Jocurile Olimpice în Antichitate	57	Studiu de caz:	
EVALUARE	58	Diversitate culturală în lumea românească	109
		EVALUARE	110
		Recapitulare	111

CAPITOLUL I ALFABETUL ISTORIEI – RECONSTITUIREA TRECUTULUI

- Izvoare istorice
- Perceperea timpului și a spațiului
EVALUARE

respectăm oamenii și...

AB DICȚIONAR

- **arheologie** – știință care studiază felul de viață și cultura popoarelor vechi, cu ajutorul obiectelor de tot felul (monumente, monede, ceramică etc.) descoperite prin săpături.
- **izvor istoric** – document scris sau obiect cu ajutorul căruia poate fi reconstituită imaginea unei societăți.
- **societate** – totalitatea oamenilor care trăiesc împreună, având între ei anumite relații.
- **știință** – ansamblu de cunoștințe dintr-un anumit domeniu.

Șantier arheologic

Izvoare istorice

„După priveliștile lumii, după minunile naturii, nimic nu este mai interesant, mai măreț, mai vrednic de luarea noastră aminte decât Istoria.”

MIHAIL KOGĂLNICEANU

Ce este istoria? Știință și poveste. Știință care studiază evoluția societății umane din cele mai vechi timpuri până astăzi sub aspectele sale politice (conducerea țărilor), economice (ocupațiile oamenilor), sociale (relațiile care se stabilesc între oameni), dar și culturale: artă, știință și religie.

Poveste, poveste despre oameni. Domeniu complex al cunoașterii, Istoria-poveste este cea mai fascinantă călătorie în timp pe care o poate realiza omul. Începuturile ei le datorăm lui Herodot din Halicarnas, „părintele” acestei științe. Opera sa, *Istoria*, a fost considerată cel mai amplu proiect de documentare realizat până la aceea vreme.

IZVOARELE ISTORICE sunt acele mărturii pe baza cărora putem să descoperim cum au trăit oamenii în trecut. Ele se împart în două mari categorii: izvoare istorice nescrise și izvoare istorice scrise. Sunt considerate izvoare nescrise uneltele, armele, podoabele, locuințele, mormintele etc. Acestea sunt scoase la lumină și studiate de către arheologi. Din categoria izvoarelor scrise fac parte hărțile, monedele, cărțile, documentele, inscripțiile etc. Izvoarele scrise au apărut odată cu inventarea scrierii. Izvoarele istorice sunt restaurate, conservate și expuse în laboratoare, muzee și biblioteci.

Pentru reconstituirea trecutului, istoria se folosește de științe auxiliare (ajutătoare) precum arheologia, cartografia (disciplina care studiază hărțile), epigrafia (disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea și cu interpretarea inscripțiilor vechi, făcute de obicei pe piatră, metal, lemn), numismatica etc.

Izvoarele istorice mai sunt denumite și surse istorice. Și acestea pot fi scrise sau nescrise, primare sau secundare.

Sursele istorice primare sunt acele mărturii apropiate de faptul, evenimentul despre care se vorbește și pe care îl descriu în mod direct, de la „fața locului”.

Sursele istorice secundare sunt acele texte care colectează și sintetizează informații din alte surse. Prin urmare, ele prezintă opinii ale unor persoane ce nu au participat la evenimentul despre care relatează. Toate aceste mărturii ne permit să refacem imaginea trecutului și să ne bucurăm de comorile pe care ni le oferă acesta.

- Istoria este știința care studiază evoluția societății omenеști.
- Istoria poate fi cunoscută prin intermediul izvoarelor sau surselor istorice.
- Cele mai vechi izvoare istorice scrise au apărut în urmă cu 5 000 de ani, odată cu inventarea scrierii.
- Herodot din Halicarnas este considerat „părintele istoriei”, știință patronată de muza Clio.
- Pentru reconstituirea trecutului, istoria folosește discipline auxiliare precum arheologia, cartografia, numismatica sau epigrafia.
- Sursele istorice pot fi primare sau secundare.

IZVOARE ISTORICE

SCRISE

NESCRISE

inscripții

monede

documente

hărți

scrieri literare

unelte

arme

podoabe

locuințe

morminte

Harta lumii (1689)

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

1. Numismatica este disciplina auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul monedelor și medaliilor vechi. „Citiți” informațiile pe care vi le oferă moneda din imagine.

2. Sunteți arheolog. La sfârșitul unei zile pe șantierul arheologic trebuie să realizați raportul activităților desfășurate. Ce activități veți trece în acest raport?

3. Vizitați muzeul din localitate. Realizați o scurtă descriere a exponatelor văzute. Care v-a plăcut cel mai mult? Motivați-vă răspunsul.

CITIȚI ȘI REZOLVAȚI

„Istoria este știința care studiază evoluția societății omenеști din trecut până în prezent. Obiectul istoriei nu se limitează doar la evenimentele politice, cum ar fi de exemplu bătăliile sau faptele conducătorilor. El cuprinde și aspectele economice, sociale și culturale (uneltele, ocupațiile și organizarea oamenilor, creațiile artistice și credințele religioase, viața de zi cu zi etc.). Istoria este o relatare, o construcție a unei imagini a trecutului făcută de oameni (istorici) care încearcă să descrie, să explice sau să facă înțelese timpurile care s-au scurs.”

Ph. Aries, *Timpul istoriei*

1. Numiți știința care studiază evoluția societății omenеști.

2. Descrieți obiectul științei menționate.

3. Precizați ocupația oamenilor care construiesc imaginea trecutului.

AB C DICȚIONAR

- **calendar** – sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomene astronomice periodice.
- **cronologie** – știința auxiliară a istoriei care are ca obiect stabilirea epocilor și a datelor; succesiune în timp a evenimentelor istorice.
- **epocă istorică** – perioadă de timp din istorie marcată prin anumite evenimente importante.

Perceperea timpului și a spațiului

Viața oamenilor se desfășoară pe două coordonate: timp și spațiu. Ieri, azi, mâine. Trecut, prezent și viitor. Pe scurt, timp. Istoria studiază trecutul și trasează direcțiile viitorului. Orice eveniment istoric petrecut în trecut va avea un efect în viitor. Este ceea ce istoricii numesc relație de cauzalitate.

Omul trăiește într-un anumit teritoriu, într-un anumit loc, pe care prezența sa îl transformă într-un spațiu istoric: sat, oraș, regiune, țară, continent. La rândul său, spațiul va influența evoluția societății umane. Cele două dimensiuni ale existenței umane, timpul și spațiul, sunt studiate de disciplinele auxiliare ale istoriei, cronologia și geografia istorică.

CRONOLOGIA. INSTRUMENTE DE MĂSURARE A TIMPULUI

Timpul este împărțit în unități de timp istoric: an, deceniu, secol sau veac, mileniu, epocă, eră.

1 an = 365 sau 366 de zile.

1 deceniu = 10 ani.

1 secol = 10 decenii = 100 de ani.

1 mileniu = 10 secole = 100 decenii = 1 000 de ani.

Prima jumătate a unui secol = primii 50 de ani: 1-50.

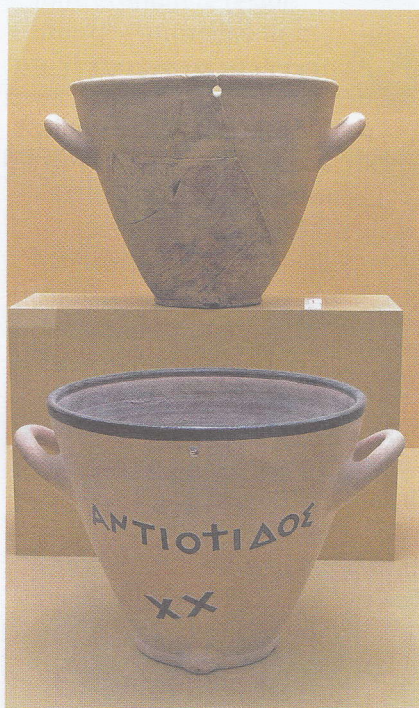
A doua jumătate a unui secol = ultimii 50 de ani: 51-100.

Timpul este măsurat cu ajutorul instrumentelor construite în acest scop: clepsidră, ceas solar, cronometru, calendar.

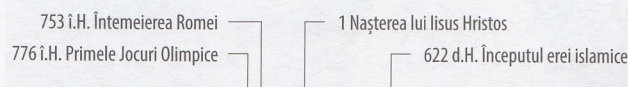
Măsurarea timpului s-a realizat în mod diferit, pe baza unor calendare solare (care se bazează pe rotația Pământului în jurul Soarelui) sau a unor calendare lunare (care se bazează pe rotația Lunii în jurul Pământului).

PERIODIZAREA

Pentru a fi mai ușor înțeleasă, istoricii au împărțit evoluția societății în etape mai mari de timp, numite epoci istorice: Preistoria, Antichitatea,

Clepsidră cu apă

PREISTORIA

ANTICHITATEA

EVUL MEDIU

EPOCA
MODERNĂ

EPOCA
CONTEMPORANĂ

3000 î.H.

476 d.H.

1492

1789

Evul Mediu, Epoca modernă, Epoca contemporană. Deși prezintă elemente comune, durata lor nu este aceeași în diferitele părți ale lumii.

Perioada care începe cu data unui anumit eveniment sau fapt, real sau legendar, de la care se pornește numărătoarea anilor, se numește **eră istorică**. Astfel, pentru creștini, nașterea lui Iisus Hristos, anul 1, este considerată începutul erei creștine. Evreii numără anii de la crearea de către Dumnezeu a primului om, Adam, în 3761 î.H. Grecii își datau evenimentele de la primele Jocuri Olimpice (anul 776 î.H.), romanii de la întemeierea Romei (anul 753 î.H.), iar arabii din 622, când a avut loc plecarea Profetului Mahomed de la Mecca la Medina. Cronicarii români au folosit numerotarea anilor de la facerea lumii, considerând că aceasta a avut loc cu 5508 înainte de nașterea lui Iisus Hristos.

SPAȚIUL ISTORIC

Poate fi definit ca întinderea de pământ pe care omul a cunoscut-o și a luat-o în stăpânire de-a lungul timpului. În acest teritoriu (continent, țară, regiune) pe care îl denumim spațiu istoric s-au desfășurat evenimente, fapte, procese istorice legate de viața oamenilor. Spațiul istoric poate fi definit prin mediul natural – forme de relief, ape, climă etc.

REȚINEȚI

- Istoria se desfășoară în timp și în spațiu.
- Timpul în istorie este studiat de cronologie.
- Unitățile de timp istoric sunt anul, deceniul, secolul sau veacul, mileniul, epoca, era.
- Ceasul și calendarul sunt instrumente de măsurare a timpului.
- Creștinii își socotesc anii de la anul 1, momentul nașterii lui Iisus Hristos.
- Epocile istorice nu au aceeași durată în toate zonele lumii.
- Spațiul istoric desemnează o zonă geografică în care s-a desfășurat la un moment dat un eveniment istoric.

CITIȚI ȘI REZOLVAȚI

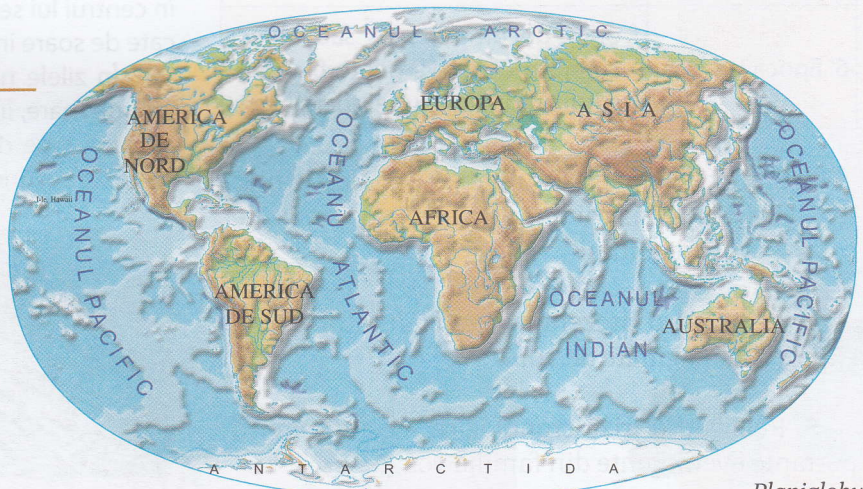
„Observând cele 36 de constelații..., egiptenii au stabilit, pe baza poziției și apariției lor de câte 10 zile, un ciclu de 360 de zile. Din anul 2776 î.H. a fost întocmit un calendar, la început lunar, în funcție de fazele Lunii; acesta a fost corectat apoi luându-se ca punct de reper apariția la orizont a stelei Sirius alături de Soare – ceea ce a dus la seria de 365 de zile. Anul era împărțit în trei anotimpuri agricole («revărsarea», «acoperirea», «anotimpul uscat») și în 12 luni de câte 30 de zile... Pentru măsurarea timpului egiptenii se serveau de calendare solare și de clepsidre...”

Ovidiu Drimba,
Istoria culturii și civilizației

1. Precizați anul în care egiptenii au realizat primul calendar.
2. Numiți anotimpurile în care era împărțit anul egiptean.
3. Menționați câte luni avea anul egiptean.
4. Indicați ce instrumente de măsurare a timpului foloseau egiptenii.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

1. Explicați semnificația culorilor hărții.
2. Localizați pe hartă punctele cardinale.
3. Menționați continentele și oceanele Terrei.
4. Precizați elementele de relief care caracterizează spațiul românesc.
5. Descrieți elementele de relief ale așezării în care locuiți.

Planiglobul

EVALUARE CAPITOLUL I

1. Copiați textul și completați spațiile libere cu noțiunile corespunzătoare:

Istoria este care studiază evoluția omenesci din cele mai vechi timpuri până astăzi sub toate aspectele sale, (legate de apariția, organizarea și conducerea statelor și a relațiilor dintre ele), economice (.....), sociale, (scriere, artă, știință, religie). Ea poate fi cunoscută cu ajutorul

(*izvoare istorice, societate, politice, ocupații, știința, culturale*)

2. Stabiliți legăturile corecte între elementele din cele două coloane:

1. Știință	a. totalitatea oamenilor care trăiesc împreună, având între ei anumite relații.
2. Societate	b. știință care studiază felul de viață și cultura popoarelor vechi, pe baza obiectelor pe care le descoperă prin săpături.
3. Izvor istoric	c. știința auxiliară a istoriei care are ca obiect studierea datării evenimentelor, documentelor sau a altor izvoare istorice.
4. Arheologie	d. perioadă de timp din istorie, marcat prin anumite evenimente importante.
5. Cronologie	e. ansamblu de cunoștințe dintr-un anumit domeniu.
6. Epocă istorică	f. orice document scris sau obiect cu ajutorul căruia poate fi reconstituită imaginea unei societăți.

3. Sunteți custodele unui muzeu. Indicați obiectele necesare realizării unei expoziții cu tema: „Reconstituirea trecutului”.

4. Realizați o prezentare grafică/multimedia a expoziției imaginate de voi.

5. Realizați o friză cronologică a celor mai importante evenimente din familia voastră.

6. Copiați în caiete și completați tabelul după model:

Noțiuni istorice	Definiție	Imagine/Desen
Izvoare cartografice	Planiglob	
Izvoare epigrafice		
Izvoare literare		
Izvoare numismatice		

7. Menționați secolul și mileniul pentru următorii ani: 753 î.H., 100, 313, 901, 1054, 1453, 1848, 2017.

8. Construiți o axă cronologică folosind anii precizați în exercițiul 7.

ISTORIA ALTFEL

• *Historia magistra vitae (est)* este o expresie latină, care sugerează că „istoria este învățătorul vieții”. Studiul trecutului ar trebui să servească drept lecție pentru viitor, pentru a se evita greșelile.

• Cuvântul „muzeu” provine din limba greacă; *mou- seion* înseamnă un loc sau un templu dedicat muzelor, divinități care patronau artele în Grecia antică.

• Astăzi muzeele pot fi vizitate și de la distanță. Google Art Project este un website ce permite turul virtual al celor mai interesante muzee din lume.

• Primii oameni care au început să măsoare timpul împărțindu-l în unități mai mici din zi au fost egiptenii. Tot ei sunt cei care au realizat și primele ceasuri solare. Pe sol sau pe orice suprafață plană se trasa un cerc, iar în centrul lui se înfîșea un stâlp; mișcarea umbrei aruncate de soare indica trecerea timpului.

• În zilele noastre, ceasurile atomice au o precizie atât de mare, încât nu trebuie potrivite decât o dată la câteva... sute de ani, fiindcă înregistrează decalaje de doar 2-3 secunde.

